

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็ก
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในเขตอำเภอสิขอรพุมิ จังหวัดสุรินทร์

The Development of Performing Art from the Children's Play
Ritual of the Thai-Lao Ethnic Group in Sikhoraphum District,
Surin Province

ลำดวน เหมหงษ์¹ / เบญจวรรณ วงษาดี² / คณิงนิตย์ ไสยโสภณ³
Lamduan Hemhong¹ / Benjawan Wongsawadee² / Khanuengnit Saiyasophon³

.....
¹Research for Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surindra Rajabhat University

^{2,3}Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University.
Surin 32000, Thailand

Email: Saiyasophon_nit@hotmail.com

Received: June 27, 2019

Revised: August 24, 2019

Accepted: August 24, 2019

Abstract

The research article aims to 1) to study the plays of Thai-Lao ethnic people living in Sikhoraphum district, Surin province; and 2) to develop the performing art from the plays of Thai-Lao ethnic people living in Sikhoraphum district, Surin province. Data had been collected through observations, interviews, and focused-group discussions with experts, practitioners, and general key informants who are living in Sikhoraphum district, Surin province. The study found that the children's plays of Thai-Lao ethnic people are considered as local wisdoms generated from the idea of playing for fun according to the child's age. Such the plays have been

inherited and applied basing on changes of social contexts. The children's plays could be classified into 10 types including a gambling or eliminating play, a chasing play, a jumping play, a pulling play, a singing play, a single play, a precision play, a guessing play, a hiding and seeking play, and an imitating play. Normally, the plays are usually played with an unlimited number of players. Tools or equipment using in the plays are generally found in a living place. Songs used in the plays are usually a funny short song using a dialect which represents ways of life of people. Playing is very important for a development of children. For examples, playing helps children to be in good health, to have fun, to learn to live with others, to be a loser, to be a winner, to be a forgiver, to learn about rules, regulations, and social courtesy, and to generate love and unity among the faculty. Further, imagination and cleverness of children are also generated from playing, too. According to the development of the performing arts from the children's plays of the Thai-Lao ethnic group, the traditional Isan melody is applied to use in the performing art developed by the researcher. The performers wear a loincloth and a breast cloth decorating with silver ornaments. Dancing patterns have been

Keywords: Development, Performing art, Children's Plays, Thai-Lao Ethnic Group

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิควิธีการสังเกต สัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย จากกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่าความเป็นมาการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากความคิดความต้องการเล่นเพื่อความสนุกสนานตามวัยของเด็ก

แล้วเรียนรู้สืบทอดกันมา โดยการปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมให้เหมาะสมตามสภาพบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งแบ่งตามวิธีการเล่นได้ 10 ประเภท คือ ประเภทเสียงท่ายหรือคัตออก ประเภทไล่จับ ประเภทกระโดด ประเภทการดึง ประเภทการร้องเล่น ประเภทเล่นเดี่ยว ประเภทแมนยำ ประเภทท่าย ประเภทซ่อนหา และประเภทเลียนแบบ การเล่นเกมเล่นมักไม่จำกัดจำนวน อุปกรณ์การเล่นเป็นสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่น เพลงประกอบเป็นเพลงสั้น ๆ มีความตลก มีภาษาถิ่นปะปน บ่งบอกวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การเล่นเกมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการร่างกายให้แข็งแรง ให้เกิดอารมณ์สนุกสนานเพลิดเพลินได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย เคารพกฎ กติกา มารยาทของสังคม ส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ช่วยให้เด็กมีจินตนาการ ปฏิภาณไหวพริบ แก้ปัญหาได้

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ใช้ทำนองเพลงพื้นเมืองอีสาน แต่งกายนุ่งโจงกระเบนและพันผ้ารอบอกด้วยสไบพื้นเมือง ประดับด้วยเครื่องเงิน ลีลาท่ารำเป็นการประยุกต์ผสมผสานท่ารำพื้นฐานที่สื่อให้เห็นถึงรูปแบบวิธีการละเล่นของเด็ก แบ่งออกเป็น 9 ช่วง โดยช่วงที่ 1 ทำออกชวนเพื่อนมาเล่น ช่วงที่ 2 การตกลงก่อนเล่น การโอหวนแยะตามด้วยตีโป่ง ช่วงที่ 3 การเล่นเกมอุยซ่อนผ้า ช่วงที่ 4 การเล่นเกมข้ามห้วย ช่วงที่ 5 การเล่นเกมตืนเกวียน ช่วงที่ 6 การเล่นเกมรีข้าวสาร ช่วงที่ 7 การเล่นเกมยกดาหมู ช่วงที่ 8 การเล่นเกมอล่า ช่วงที่ 9 จบการเล่นด้วยท่าลา ประโยชน์ที่ได้รับนอกเหนือจากการสร้างความสุนทรีย์ด้านการบันเทิงแล้วยังเป็นการแสดงที่เสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้กับเด็ก ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาการละเล่นที่ทรงคุณค่าให้คงอยู่ท้องถิ่นสืบไปด้วย

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศิลปะการแสดง, การละเล่นของเด็ก, กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

บทนำ

การละเล่นเป็นธรรมชาติของเด็กทุกคนล้วนต้องการเล่น เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลาย พฤติกรรมการเล่นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น อายุ สภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และสังคม มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลาและยุคสมัยส่วนใหญ่ สาระสำคัญวิธีการเล่นและกติกายังคงรูปแบบเดิม เป็นการสะท้อนวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ของสังคม เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมทางสังคมอาชีพ การทำมาหากิน หรือแม้แต่

ความเจริญด้านวรรณศิลป์ การละเล่นของเด็กแต่ละวัยมีพฤติกรรมการเล่นที่แตกต่างกัน การละเล่นเป็นกลุ่มช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในทุกด้าน มีกฎ กติกา ระเบียบ ข้อตกลง และการแข่งขัน เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เคารพในกฎระเบียบของสังคม (Chara, 2010: 6) เมื่อเด็กมีการเล่นเป็นกลุ่มจึงต้องการพื้นที่รองรับที่มีลักษณะเฉพาะมากขึ้น มีสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการเล่นของเด็กจึงไม่ใช่แค่สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติด้วย

ประเภทของการละเล่นมีหลายลักษณะ สามารถแบ่งตามวิธีการเล่น ตามสถานที่เล่น ตามความรู้สึกรู้สึกของผู้เล่นที่เกี่ยวกับผลความสำคัญในการแพ้ชนะและแบ่งโดยยึดตามจำนวนผู้เล่นเป็นหลัก (Chimphanao, 2007 : 37) ซึ่งการเล่นแต่ละประเภทล้วนมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมทั้งช่วยเสริมสร้างการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้น การละเล่นจึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี การละเล่นพื้นบ้านของเด็กมีลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และสภาพแวดล้อมทางระบบนิเวศน์ของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยสืบทอดและปรับปรุงแบบการเล่นให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

การละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์นั้นมีอัตลักษณ์โดดเด่นในด้านความหลากหลาย ในการละเล่น นิยมเล่นเป็นกลุ่มเป็นทีมใหญ่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เล่นแสดงถึงความเอื้ออาทร ช่วยเหลือ ผูกพัน รักใคร่ เกิดความสามัคคีกันของคนในชุมชน และการละเล่นเป็นทีมนี้ยังช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้ครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา แต่ในปัจจุบันบทบาทการละเล่นน้อยลงเด็กรู้จักการละเล่นบางชนิดผ่านการบอกเล่าจากผู้ใหญ่ จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายหากปล่อยให้การเล่นของเด็กที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้สูญหายไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารวบรวมองค์ความรู้ด้านการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ด้านประเภท องค์ประกอบวิธีการเล่น บทบาทและคุณค่าของการละเล่นของเด็กแบบดั้งเดิมไว้ แล้วนำผลที่ได้ไปพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงเพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสานการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวไว้ให้นักเรียนและเยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ และเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้สมบูรณ์แข็งแรง ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่ติดต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย คือพื้นที่ ใน 4 หมู่บ้าน บ้านนาอั้ง บ้านนาแก บ้านหนองผือ บ้านโนนแคนในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 2.1 ประชากรคือ ประชาชนที่พูดภาษาล้านไทยลาวที่อยู่ในพื้นที่วิจัย
- 2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการละเล่น ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน พระภิกษุสงฆ์ ราชครูท้องถิ่น กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Perform Informants) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ในการละเล่นประกอบด้วย เด็กผู้มีประสบการณ์ในการเล่นที่มีอายุระหว่าง 8-12 ปี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) หมายถึงบุคคลที่มีส่วนร่วมในการละเล่น ประกอบด้วย ตัวแทนของกลุ่มเครือข่ายที่ พี่ น้อง ประชาชนในหมู่บ้านและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ประเมินผลการพัฒนาศิลปะการแสดง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ และครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัย คือ เครื่องมือที่เป็นตัวบุคคลคือผู้วิจัย เป็นผู้เก็บข้อมูลทั้งในการศึกษาเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่เป็นเอกสาร ประกอบด้วย กรอบการสัมภาษณ์ กรอบการสังเกตและกรอบขอบข่าย หรือประเด็นของการประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือที่เป็น

เอกสารเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย การพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ สรุปลงในแต่ละข้อตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวพบว่า การละเล่นเป็นความต้องการตามธรรมชาติของเด็กเป็นกิจกรรมนันทนาการที่เด็กทุกคนปรารถนา และพึงพอใจ เด็กจะรู้สึกมีความสุขและสนุกสนานทุกครั้งที่ได้เล่น การละเล่นเต็มไปด้วยองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่า การละเล่นช่วยพัฒนาความคิด การตัดสินใจและการแสดงออก เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา อีกทั้งการละเล่นยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น บอกเล่าเรื่องราวและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการละเล่น การร้องเล่น ประเภทของการละเล่นผู้วิจัยได้แบ่งตามลักษณะการเล่นได้ 10 ประเภท ดังนี้ คือ ประเภทเสียงท่ายหรือคัดออก ประเภทไล่จับ ประเภทกระโดด ประเภทการตั้ง ประเภทการร้องเล่น ประเภทเล่นเดี่ยว ประเภทแม่นยำ ประเภทท่าย ประเภทซ่อนหา และประเภทเลียนแบบ องค์ประกอบของการเล่นด้านจำนวนผู้เล่นส่วนใหญ่ไม่จำกัดจำนวน แสดงให้เห็นว่าการเล่นเปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีความประสงค์เข้ามามีส่วนร่วมตามที่คุณเล่นต้องการ หากการเล่นชนิดใดมีข้อจำกัดจะต้องเล่นเป็นคู่และมีจำนวนผู้เล่นไม่ครบก็มักจะยกให้ทีมใดทีมหนึ่งเพื่อให้เด็กได้เล่นร่วมกัน อุปกรณ์ในการเล่นโดยมากเป็นอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวจะถูกดัดแปลงมาเป็นของเล่น เช่น ไม้ไผ่ กะลา ใบไม้ ใบกล้วย เพลงประกอบการร้องเล่นเป็นเพลงสั้น ๆ มีความตลก มีภาษาถิ่นปน บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนในชีวิตของท้องถิ่น เช่น บทร้องเล่นขณะเล่นจ้ำจี้ “จ้ำบักแบ็กขี้เจ๊กตกล้าง พูองหว่างซางแม่มั่นเกาะ” (Hemhong, 2011, May 19) “แมงวันเอี่ยมมาจับต้นพริก คนใดยุยกยิกคนนั้นแหละตด” (Soronet, 2011, May 19) บทร้องเล่นขณะไกวชิงช้า “โอนโอนซามากายซามี เต็นซิ่นซี้ เอน้องกอดแหว แหวเฮาเสี่ย เฮาไปจับอั้ง อั้งบ้อฮ้องอย่าฟาวไปจับเอากระบองไปได้” “โอนซาหลุม อีปุมกินแตงอีแสงเคี้ยวหมาก เคี้ยวหมากแล้วป่อยควายป่อยงัวงัวเฮาหายอีแม่เฮาค่า เต็นเขาป่าเห็นนกแจนแจนแจนแจนเอยเห็นควยเฮาบ่อ บ่อเห็นดอกเห็นแต่ควยแม่เป้งเลาะฝิ่งหนองโนโพไลซิ่นแจนโก๊ะแจนกั้ง ลงไปทงเก็บหอยเก็บปู เก็บมา

ได้คอนมาหลังกึ่ง เอามาออกใส่ตั้งกะบูโขงหนีบมือ (Manchit, 2011, October 20)

บทบาทและคุณค่าการเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวช่วยเสริมสร้างพัฒนาการด้านร่างกายให้แข็งแรง แข็งแกร่ง อดทน ฝึกการทรงตัว พัฒนาการคล่องแคล่ว ว่องไว การคาดคะเน การกระชาระยะ ด้านอารมณ์ การละเล่นที่มีการแข่งขันช่วยให้เด็กรู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ ทั้งจากตัวผู้เล่นและผู้ชม เช่น การวิ่งกระสอบ การวิ่งเปี้ยว การเล่นเสือกินวัว และช่วยให้รู้สึกเพลิดเพลินผ่อนคลายความตึงเครียด สดชื่นเบิกบานจากการละเล่นซึ่งซ้ำ เล่นหมอลำ ด้านสังคมเนื่องจากการเล่นเป็นทีม จึงส่งเสริมในด้านความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคีของหมู่คณะ การปฏิบัติตามกฎกติกาการเล่น และให้โอกาสผู้อื่น จึงเป็นพื้นฐานที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้านสติปัญญา การเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การเล่น สร้างเสริมจินตนาการ ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ปฏิภาณไหวพริบ เช่น การเล่นทวยหรือปริศนาคำทาย การเล่นบทบาทสมมุติ ดังนั้นคุณค่าของการเล่นจึงเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเหมาะสม

2. ผลการพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ผู้วิจัยได้พัฒนาศิลปะการแสดงจากการสังเคราะห์บริบท ประวัติความเป็นมา ประเภทองค์ประกอบ คุณค่าของการละเล่นมาเป็นข้อมูลพื้นฐาน กำหนดรูปแบบการแสดงดนตรีประกอบเป็นเพลงบรรเลงทำนองเพลงพื้นเมืองอีสาน มาตัดต่อร้อยเรียงให้สอดคล้องกับลีลาท่ารำในแต่ละช่วง เช่น ลายเพลงนกไซบินข้ามทุ่ง ลายเพลงแมงต๊อบเต่า ลายเพลงดิงครก ดิงสาก และลายลำเพลินโดยใช้เวลา 6.30 นาที

การออกแบบเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ ยึดหลักความมีเอกภาพแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นำหลักแนวคิดในด้านองค์ประกอบทางศิลปะมาช่วยสร้างจุดเด่นรวมทั้งการออกแบบการแต่งกายด้วยการสวมใส่ผ้าฝ้ายมัดหมี่สีคราม นุ่งโจงกะเบนแทนผ้าซิ่นเพื่อความคล่องตัวของผู้แสดง ใช้เสื่อในนางหรือเกาะอกเย็บกลึงติดตัว พันรอบด้วยสไบลาวเพื่อให้เกิดความสวยงาม เครื่องประดับเป็นเครื่องเงิน สร้อยคอ ต่างหูเข็มขัด กำไลข้อมือ ข้อเท้า และทัดด้วยดอกจำปา

ภาพที่ 1 การแต่งกายผู้แสดง

การคิดประดิษฐ์การแสดง ผู้วิจัยได้ปรับปรุงพัฒนารูปแบบการละเล่นของเด็กให้เป็นการแสดงบนเวที ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับขนาดของเวที เวลาของการแสดง ลีลาท่าทางการฟ้อน-เต้น ให้เหมาะสมกับข้อกำหนดดังกล่าว โดยแบ่งช่วงการแสดงตามรูปแบบของการละเล่น ออกเป็น 9 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ทำออกแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ที่เด็ก ๆ ชักชวนเพื่อน ๆ มาเล่นกัน ซึ่งมักจะเล่นรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ใช้ภาษาท่าในการกวักมือเรียกเพื่อนจากทางด้านข้างของเวที จากนั้นผู้แสดงทั้งหมดเดินเข้ามาเป็นวงกลมกลางเวที

ภาพที่ 2 ท่ากวักมือชวน

ช่วงที่ 2 เป็นการแสดงขั้นตอนการตกลงก่อนเล่น โดยการโอหวยแป๊ะ (โอน้อยออก) ทำตีโป้ง (เป่ายิงฉุบ) เป็นการเสี่ยงทายว่าใครจะเป็นฝ่ายได้เริ่มเล่นก่อนหรือหลัง การแสดงใช้ท่าทางธรรมชาติ ๆ ผู้แสดงจะหันเป็นวงกลมแล้วโอหวยแป๊ะด้วยมือด้านซ้าย จากนั้นค่อย ๆ นั่งลง 4 คน สองคนเป่ายิงฉุบกัน คนแพ้นั่งลง คนชนะเป็นคนเริ่มก่อน ช่วงต่อไป

ภาพที่ 3 การเป่ายิ้งอูบ

ภาพที่ 4 การแสดงการเป่ายิ้งอูบ

ช่วงที่ 3 แสดงขั้นตอนการเล่นมอญช้อนผ้าเป็นการเลียนแบบหรือจำลองสถานการณ์ในการเล่นมอญช้อนผ้า ผู้แสดงจะนั่งล้อมวงเป็นวงกลมปรบมือตามจังหวะเพลง ผู้แสดงหนึ่งคนกำมือหลวม ๆ วางไว้ที่ด้านหลังระดับสะโพกลักษณะเหมือนกำผ้า จากนั้นเดินไปรอบวง แล้วสมมติว่าวางผ้าไว้หลังผู้เล่นที่นั่งล้อมวงอยู่ เมื่อเดินต่อไปอีกสักก้าว ผู้เล่นที่ถูกวางผ้าจะทำท่าหยิบผ้าไล่ตามไปติดด้านหลังคนที่วางผ้า

ภาพที่ 5 การเล่นมอญช้อนผ้า

ภาพที่ 6 การแสดงการเล่นมอญช้อนผ้า

ช่วงที่ 4 แสดงขั้นตอนการเล่นเสือข้ามห้วยเป็นการละเล่นที่เน้นการกระโดดข้ามการเล่นชนิดนี้มักเล่นเป็นคู่แต่การแสดงบนเวทีมีเนื้อที่จำกัดจึงใช้ผู้ที่แสดงเป็นห้วยเพียงสองคน มีการกระโดดสองช่วง ในช่วงแรกกระโดดด้วยกระต่ายขาเดียว และทำที่ 2 กระโดดข้ามตัวผู้เล่นที่กำลังก้ม ผู้แสดงสองคนนั่งลงหน้าเวที เหยียดขาข้างหนึ่งไปด้านหน้ามือทั้งสองข้างเหยียดไปด้านหน้าให้ผู้แสดงที่เหลือกระโดดข้ามด้วยท่ากระต่ายขาเดียว เมื่อข้ามเสร็จทั้งสองลุกขึ้นก้มลง วางมือไว้ที่เข่า ผู้แสดงที่กระโดดเดินวนมากระโดดข้ามตัวผู้เล่นอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 7 การเล่นเกมข้ามห้วย

ภาพที่ 8 การแสดงการเล่นเสื่อข้ามห้วย

ช่วงที่ 5 แสดงขั้นตอนการเล่นโค้งตั้นเกวียน ผู้แสดงเดินกำมือหลวม ๆ แกว่งมือตามธรรมชาติให้เข้ากับจังหวะเพลง ถึงกลางเวทีจับมือเป็นวงกลมแบบข้าวต้มมัดแล้วยืนนั่งสลับกัน ผู้ที่นั่งเอาเท้าชนกันและยกกันขึ้น ฝ่ายที่ยืนดึงคนที่นั่งให้หมุนตามเข็มนาฬิกา และสลับกันระหว่างคนนั่งและคนยืนเมื่อถึงจังหวะเพลงที่กำหนด

ภาพที่ 9 การเล่นเกมโค้งตั้นเกวียน

ภาพที่ 10 การแสดงการเล่นโค้งตั้นเกวียน

ช่วงที่ 6 แสดงขั้นตอนการเล่นรื้อข้าวสาร ใช้ท่าทางเลียนแบบการเล่นรื้อข้าวสาร นักแสดงสองคนจับมือกัน นักแสดงที่เหลือเกาะเอวกัน เดินลอดแขนสองรอบ รอบที่สองให้สองคนกักตัวผู้เล่นคนสุดท้ายไว้ในจังหวะสุดท้ายของเพลง

ภาพที่ 11 การเล่นเกมรื้อข้าวสาร

ภาพที่ 12 การแสดงการเล่นรื้อข้าวสาร

ช่วงที่ 7 แสดงขั้นตอนการเล่นบักยาดหมู เมื่อจบเพลงในท่าเชื่อมและเปลี่ยนจังหวะเพลงเป็นลายเพลงดิงครกดิงสาก นักแสดงจะแปรแถวมาเป็นยืนเรียงหน้ากระดานหันเข้าหากัน หัวหน้าแต่ละทีมยื่นมือขวามาจับมือกัน ดึงกันไปมาตามจังหวะเพลงส่วนลูกทีมที่เหลือทั้งสองทีมใช้มือทั้งสองข้างกอดเอวคนข้างหน้าโยกตัวตาม ลักษณะเหมือนดิงกัน

ภาพที่ 13 การเล่นบักยาดหมู

ภาพที่ 14 การแสดงการเล่นบักยาดหมู

ช่วงที่ 8 แสดงขั้นตอนการเต้นที่เด็ก ๆ เลียนแบบการแสดงหมอลำเพลิน ซึ่งจะมีการเต้นหน้าเวทีก่อนการเล่นเป็นเรื่องราว การเต้นจะนิยมเดินสวนกัน ผู้แสดงจะแบ่งเป็นสองแถวสลับหว่างกัน และเดินหน้าถอยหลังตามจังหวะเพลง และเปลี่ยนท่าตามกำหนดทั้งหมดสามท่า คือท่ายกสะโพก ท่าสะบัด และท่าปั้นข้าวเหนียว

ภาพที่ 15 การเล่นหมอลำ

ภาพที่ 16 การแสดงการเล่นหมอลำ

ช่วงที่ 9 แสดงขั้นตอนการลา ผู้แสดงจะตั้งแถวหน้ากระดานที่หน้าเวที ยกมือตั้งวงหน้าสลับกัน ทีละข้างสื่อความหมายเป็นการโบกมือลา แล้วเดินเข้าหลังเวที

รูปแบบการแปรแถวความหลากหลาย เป็นการเคลื่อนไหวในทิศทางต่าง ๆ ของผู้แสดงบนเวที เพื่อให้เกิดความแตกต่างกันโดยอาศัยมุมมองของผู้ชม ในการแสดงชุดนี้

มีจุดมุ่งหมายนำเสนอรูปแบบการเล่น ดังนั้นจึงใช้การเล่นเป็นเกณฑ์ในการแปรแถวเป็นรูปแบบต่าง ๆ แต่จะใช้ผู้แสดงเคลื่อนไหวไปในตำแหน่งที่ต่างกันเพื่อให้ได้เคลื่อนไหวไปในทุกจุดของเวที

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

การละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในอำเภอศีขรภูมิมีหลายประเภท แต่บางประเภทได้สูญหายไป สาเหตุที่ทำให้การละเล่นเหล่านี้ไม่ได้นำมาเล่นเนื่องมาจากไม่มีผู้ถ่ายทอดที่มีความชำนาญ อุปสรรคหายาก ประกอบกับมีการเล่นสมัยใหม่เข้ามาตามกระแสสังคม ทำให้การละเล่นดั้งเดิมถูกกลืนหายไปตามกาลเวลา การละเล่นของเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยเตรียมความพร้อมให้เด็กได้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม การเล่นมิได้มีคุณค่าเฉพาะช่วงวัยที่ยังเป็นเด็กเท่านั้น แต่ยังส่งผลไปถึงวัยที่เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่อีกด้วย การเล่นเป็นวิธีการที่เด็กจะสร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง ฝึกให้เด็กเรียนรู้และเคารพกฎกติกา การอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี ความรับผิดชอบ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สอดคล้องกับการวิจัยของ (Schneps. 2002: 2092–B) ที่ได้ทำการศึกษาเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมและภาษากับปัญหาทางพฤติกรรมในนักเรียนก่อนประถมที่มีความเสี่ยง ผลการศึกษาพบว่าการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านในเด็กปฐมวัยช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งทางกายและทางด้านจิตใจเป็นการฝึกเด็กปฐมวัยให้เป็นผู้มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ มีความสามัคคีในหมู่คณะรู้จักกฎกติกาในการเล่นการปรับตัว เมื่อทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็ก ๆ เหล่านี้ก็จะมีความสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นกำลังของประเทศชาติอันเป็นคุณค่าทางสังคมที่พึงปรารถนา

การละเล่นยังช่วยพัฒนาร่างกาย ให้มีทักษะการเคลื่อนไหว มีความแข็งแรง แข็งแกร่ง อดทนมีการทรงตัวคล่องแคล่วองไวรู้จักและเรียนรู้ในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก การละเล่นที่ช่วยพัฒนาทุกส่วนของร่างกายสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pasand et al. (2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งผลกระทบของเกมพื้นบ้านต่อการรับรู้ด้านพัฒนาการของการเคลื่อนไหวในนักเรียนชั้นประถมศึกษาหญิงผลการวิจัยพบว่าการ

ทดลองการออกกำลังกายแบบพื้นบ้าน ส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหวของกลุ่มตัวอย่างและทำให้กลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหวดีขึ้น การออกกำลังกายแบบพื้นบ้านสามารถนำมาใช้ในการวางแผนเพื่อปรับปรุงการพัฒนาทักษะด้านการเคลื่อนไหวเพื่อใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้

การเล่นช่วยพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เนื่องจากการเล่นเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความเพลิดเพลินใจ ผ่อนคลายอารมณ์แก่เด็ก ๆ การเล่นช่วยลดปล่อยพลังงานส่วนเกินออกไป ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ลดความสับสน ตึงเครียด คับข้องใจ การเล่นช่วยพัฒนาการด้านสังคม การเล่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของเด็ก เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ขอบเขตทางสังคมของเขาจะขยายตามไปด้วย การเล่นมีส่วนส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะต้องปรับตัวเพื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หากต้องการเข้าไปเล่นร่วมกับผู้อื่นเด็กต้องแสดงพฤติกรรมที่เป็นมิตร รู้จักการรอคอย การแบ่งปัน การช่วยเหลือ การให้อภัย เด็กที่มีทักษะทางสังคมดีจะสามารถพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phromphan et. al. (2007) ได้ศึกษาวิจัยการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กวัย 9-11 ปี โดยใช้กิจกรรมการเล่น ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่เหมาะสมกับวัยเมื่อได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมการเล่นทำให้เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นทั้งในด้าน เก่ง ดี มี สุข เหมาะสมกับวัยควรส่งเสริมให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้การเล่นยังช่วยพัฒนาสติปัญญา เนื่องจากเด็กทุกคนมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรอง และอยากเล่นตามธรรมชาติ การเล่นจึงเป็นการตอบสนองแรงกระตุ้นภายในของเด็กทุกครั้ง que ีประสาทสัมผัสในร่างกายจะมีการส่งสัญญาณไปยังสมอง เซลล์สมองจะเชื่อมโยงไปประสาทมากกว่าภาวะปกติกระบวนการเชื่อมโยงเซลล์สมองนี้ยิ่งเพิ่มและเหนียวแน่น สติปัญญาของเด็กก็จะพัฒนาตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Adunwattanasiri (1992) ได้ศึกษาผลการใช้เกมการเล่นพื้นบ้านไทยแบบประยุกต์ที่มีผลการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์โดยใช้เกมการเล่นพื้นบ้านแบบประยุกต์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ตามวิธีการเรียนแบบปกติและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sukthitipat (2010 : 48) การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็ก

ปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า หลังจากเด็กปฐมวัยได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย เด็กมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย สามารถส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในเรื่องการนับ การรู้ค่าจำนวน และการจำแนกสูงชัน

2. ผลการพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในเขตอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์เป็นระบำพื้นเมืองใช้ชื่อชุดการแสดงว่า “ตามฮอยเด็กน้อยเล่น” การแสดงสะท้อนวิถีชีวิตด้านการละเล่น การประดิษฐ์การแสดงตามขั้นตอน การวางโครงสร้างโดยใช้ว๊ายวะที่เป็นหลักในการพ้อนรำ จากตำรานาฏยศาสตร์เชื่อมประสานกันเป็นท่ารำ ใช้ภาษาท่าทางแทนภาษาพูด การแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากภายใน การกำหนดความคิดหลักในการแสดง เพื่อประดิษฐ์ศิลปะการแสดงจากการละเล่นมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการแสดงระบำพื้นเมือง ตามฮอยเด็กน้อยเล่น ใช้แสดงบนเวที โดยใช้เวลา 6.30 นาที ออกแบบด้านโครงสร้าง ท่าทาง ดนตรี และลักษณะของเสื้อผ้า ประดิษฐ์ท่าทางที่ใช้ในการสื่อความหมาย การละเล่นที่นำมาพัฒนาประกอบด้วยการเล่นมอญซ่อนผ้า การเล่นเกมซ่อนห้วย เล่นโค้งตีนเกวียน เล่นบักยาดหมู เล่นรีรีข้าวสาร เล่นหมอลำ

การประดิษฐ์ท่ารำให้เป็นการแสดงบนเวที มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับขนาดของเวที เวลา ลีลาการรำรำ โดยแสดงให้เห็นรูปแบบการเล่น แบ่งการแสดงออกเป็น 9 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ทำออก การชวนการเรียก ช่วงที่ 2 การตกลงก่อนเล่น การโอหวยแแปะ ตีโป่ง ช่วงที่ 3 การเล่นเกมซ่อนห้วย ช่วงที่ 4 เกมซ่อนห้วย ช่วงที่ 5 การเล่นเกมโค้งตีนเกวียน ช่วงที่ 6 การเล่นเกมรีรีข้าวสาร ช่วงที่ 7 การเล่นเกมบักยาดหมู ช่วงที่ 8 การเล่นเกมหมอลำ ช่วงที่ 9 ช่วงจบรูปแบบการแปรแถว เป็นการเคลื่อนไหวในทิศทางต่าง ๆ ของผู้แสดงบนเวที เพื่อให้เกิดความแตกต่างกันโดยอาศัยมุมมองของผู้ชม ในการแสดงชุดนี้ มีจุดมุ่งหมายนำเสนอรูปแบบการเล่น ดังนั้นจึงใช้การเล่นเป็นเกณฑ์ในการแปรแถวเป็นรูปแบบต่าง ๆ แต่จะใช้ผู้แสดงเคลื่อนไหวไปในตำแหน่งที่ต่างกันเพื่อให้ได้เคลื่อนไหวไปในทุกจุดของเวที สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thawonrak (2012) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง “รำตง” อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าศิลปะการแสดงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่มนุษย์เราใช้เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึก ความคิดของตน เพื่อถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้เข้าใจรับรู้ถึงสิ่งที่ตนต้องการจะแสดงออก การแสดงถือเป็นศิลปะของการสื่อสารที่ปรากฏภาพเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้ชมรับรู้และเข้าใจได้ง่ายโดยไม่ยุ่ง

ยากในการตีความ ส่วนอารมณ์ความรู้สึกแม่จะอยู่ในรูปลักษณะที่เป็นนามธรรมก็จริงแต่ผู้ชมทั่ว ๆ ไป สื่อสัมผัสได้โดยตรงจากผู้แสดง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรนำองค์ความรู้การละเล่นของเด็กมาจัดทำเป็นหนังสือเล่มเล็ก เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตรสถานศึกษา

2. ควรนำศิลปะการแสดงการละเล่นของเด็กชุด “ตามฮอยเด็กน้อยเล่น” ประกอบสื่อการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้เกิดความรัก ห่วงเห่น ร่วมใจอนุรักษ์ และสืบสานให้วัฒนธรรมประเพณีคงอยู่คู่ท้องถิ่นสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการละเล่นของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์อื่น
2. ควรศึกษาบทบาทการละเล่นที่มีต่อการกลมเกลียวจริยธรรมเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

References

- Adunwatthanasiri, A. (1992). **Phon khong kan chai kem kan lalen phuenban khong thai baep prayuk thi mi to phon samrit thangkan rian khanittasat khong nakrian chan prathomsueksa pi thi 1.** (In Thai) [The Effect of Application of Thai Traditional Play on Mathematics Learning Achievement of Grade 1 Students]. (Master's Thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Chara, A. (2010). **Kan lalen phuenban thai.** (In Thai) [Thai Folk Play]. Pathum Thani: PNK And Sky Printing.
- Chimphanao, S. (1994). **Kan lalen khong dek thai nai adit.** (In Thai) [Play of Thai Children in the Past]. Chiang Mai: Chiang Mai Book Center.
- Pasand,F.et al. (2014). Impact of Traditional Exercises on Perceptual- Motor Development in Elementary School Girl Students. **Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences**, 4 (S3): 1297-1302.
- Hemhong, L. (2011, May 19). **Personal Interview.**
- Manchit, S. (2011, October 20). **Personal Interview.**
- Promphan, S.et al. (2007). **Kan soemsang khwam chalat thang arom khong dek wai 9-11 pi doi chai kitchakam kan len.** (In Thai) [Increasing Emotional Intelligence of Children Aged 9-11 by Play Activities]. The 6th International Conference on Mental Health: City Life, on August, 1-3, 2007, at the Prince Palace Hotel, Bangkok.
- Schneps, J. S. (2002). Language, Social Skill and Behavior Problems in Preschool Children, **Dissertation Abstracts International**, 63(4): 2092 – B

Soranet, B. (2011, May 19). **Personal Interview.**

Sukthitiphat, D. (2010). **Phon kan chat kitchakam kan lalen phuenban thai phuea phatthana thaksa phuenthan thang khanittasat khong dek pathommawai.** (In Thai) [The Results of Organizing Thai Folk Play for Developing Basic Math Skills of Preschool Children]. (Master's Thesis), Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi.

Thawonrak, U. (2012). **Suepthot sinlapa kan sadaeng phuenban chao kariang Amphoe Si Sawat Changwat Kanchanaburi.** (In Thai) [Preservation, Inheriting Local Art performance of Karan 'Ratong' of Sisawat district, Kanchanaburi province]. Kanchanaburi: Kanchanaburi Art and Religious Promotion Section.